

СТАНОВИЩЕ

на проф. д-р СИМО ЛАЗАРОВ
Департамент МУЗИКА
НБУ

за дисертационния труд
на

Адриана Олег Бенова

докторант на самостоятелна подготовка
в докторат с двойно научно ръководство

НМА „Проф. П. Владигеров, ТКДФ

Катедра История на музиката и етномузикология

и

УНИВЕРСИТЕТ ПАРИЖ 8

Секция Естетика, музикология, танц и музикално творчество MUSIDANSE
(Е.А. 1572)

КОНЦЕПТУАЛНИТЕ ВЪЗГЛЕДИ НА ЕДГАР ВАРЕЗ ЗА ОСВОБОЖДАВАНЕ НА ЗВУКА И РОЛЯТА НА ЕЛЕКТРОННИТЕ МУЗИКАЛНИ УСТРОЙСТВА

за присъждане на

образователната и научна степен „доктор” по професионално направление
8.3. „Музикално и танцово изкуство“ спрямо българското законодателство
и „доктор по музика“ спрямо френското законодателство

В докторантския труд на Адриана Бенова е ясно дефинирано взаимното проникване на една в друга на три основни теми – **лекциите в сборника „Освобождение на звука“** на Едгар Варез, неговите композиции и електронния инструментариум, които са във фокуса на изследването. Едно многообразие на факти и документация, коментирани в сериозния обем на докторантския труд при разглеждането на **предмета, целите, методологията на изследването, хипотезата.**

Тенденцията към „метафоризиране“ в теоретичните изследвания през ХХ век далеч не обхваща само музикалното или изкуствата въобще. Мащабът на този процес е много по-всеобхватен. Понякога слушателят остава с чувството на неудовлетвореност, защото критериите за описание на звуковите процеси в електронната и електроакустична музика коренно се различават от критериите в конвенционалната музика, при която водещо

е нотното фиксиране на музикалния процес. Това обстоятелство е изследвано от докторантката с необходимата аналитична прецизност, за да се стигне до заключението, че „технологичната информираност“ на Едгар Варез датира още от началото на XX век на ниво концепция и се развива и на практическо ниво – успоредно със зараждането и развитието на електронната и електроакустичната музика.

Отбелязва се също, че: „Варез коментира противопоставянето на новата музика на отминалите музикални традиции; нуждата от единство между музика и наука; нуждата от разработването на нови инструменти и устройства и адекватна на тях нова система за нотация; представя своите концепции за пространственост на музиката и своята визия за създаването на такова техническо устройство, което би могло да реализира тези негови концепции”.

Докторантката ни убеждава във факта, че лекциите на Варез са достатъчно добре изведени на преден план в неговите професионални прояви, така че „освобождаването на звука” да се приеме като естествен факт, необходим за трасирането на пътя на новата музика. Тя коментира ролята на електрониката като добавъчен фактор в музикалното изкуство”, „ритъма като генератор на музикалната форма”, „формата като резултантна от даден процес – този на взаимодействието на различни форми и групи от звуци, които непрестанно сменят своята форма, посока и скорост” и „обединяването на формата и музикалното съдържание в едно” - това не са само концептуални констатации, а детайлно представяне на нови елементи на музикалния език, доколкото акцентът трябва да падне върху необходимите електронни устройства и как новата музика може да посочи средствата за нейното създаване.

В докторантския труд е използван и прецизно анализиран понятийно-терминологичен апарат, като са подчертани неговите особености. Понятията и метафорите достатъчно ясно се дефинират чрез езика на Варез. В цялото творчество на Едгар Варез именно звукът се ситуира като базисен в композиторската практика в сферата на електронната музика. Централен елемент е тембърът – от *Ionisation* за перкусионни инструменти, през *Densite 21,5* за соло флейта, до изцяло електронната *Електронна поема*.

Що се отнася до *звуковия синтез*, Варез е сред първите автори, които използват композиционни практики със специфичен звуков синтез, която техника навлиза едва в средата на XX век. Създаването на изцяло нов звук и звуковият синтез е практика, присъща за електронната музика, което докторантката доказва с изследваните от нея научни материали.

В проследената от докторантката линия на авангардно творчество на Варез не е пропусната и връзката между различни изкуства и аудио-визуалните техники в една мултимедийна творба (класификация според

съвременните характеристики за вид спектакъл) А това е още един пример за визионерския творчески подход на композитора.

Многократно и от различни ъгли в докторантския труд е разгледано произведението му *Електронна поема*. То се простира отвъд границите на електронната музика, съчетавайки в себе си както „електронния медиум“, така и „визуалния медиум – поставени в контекста на „архитектурния медиум“, изразяващ се в конструкцията и дизайна на *Павилиона на Филипс*. Това съчетание образува една мултимедийна творба. *Електронна поема* се явява и една от първите такива в изкуството на XX век.

В докторантския труд е изследвана същността и обосновката на понятието *материализация*. В опитите за материализация на концепциите на Варез се проявява един изключително последователен и целеустремен процес на надграждане. Това установява докторантката, базирайки се на научния подход за анализ. Всеки един опит, експеримент, последващ проект и творба разгръщат визията на Едгар Варез за „освобождането на звука“ посредством аналогично обогатяващия се набор от музикални изразни средства и по-конкретно електрони.

Наред с *Електронна поема* докторантката анализира и други творби на Варез като *Deserts, Ecuatorial, Espace*, в които той използва електронни музикални инструменти, както и получените по-късно популярност *Теремин* и *Ондр Мартино*. В настоящия докторантски труд се анализира подробно произведението *Deserts* (1954) в контекста на творческите търсения на композитора като още един опит за материализация.

Добре е изведена тезата за стремежа на Едгар Варез да използва звуковата материя, получена от електронните музикални устройства като средство за „освобождане на звука“. От друга страна електронните музикални устройства имат и съществена функция по отношение на фактурата, на цялата организация на дадена творба.

Направен е анализ на термина *синергетика*, което предполага интердисциплинарно научно направление, изследващо съвместното действие на множество подсистеми, което се забелязва при Едгар Варез. Интердисциплинарността е изследвана от докторантката, която заявява идеята на композитора да създаде цялостно произведение на изкуството или съчетаването на различни изкуства в едно произведение. В структурата и съответстващо ѝ функциониране в произведенията на Едгар Варез е заложена *синергетичната парадигма* като нова интерпретация на възгледите на композитора. Пролитчат неговите идеи за пространственост в музиката и за звуковата проекция на неговата музика. Докторантката прави сравнителен анализ между *Синергетичните принципи* и *Принципите при Е. Варез*, като е обърнато внимание на „съвкупността от концепции, от идеи, които се отнасят до специфичния

композиционен метод на Едгар Варез, неговата визия за музиката, за звука и неговото „освобождение“.

Последователно и методично са проследени процесите за създаване на музиката в контекста на музикалното присъствие и в светлината на зараждащите се по онова време възможности за създаване на електронен звук. Направен е анализ и обширен преглед и на характеристиките на композиционните похвати при използването на електронен звук. Обърнато е внимание върху жанровите опити на Варез като негов стремеж към „освобожданието на звука“. Интересен е анализът и е разгледана този вид музика като функция за нейното бъдещо приложение. Анализирани са жанровите характеристики и особености.

Текстът визира технологичния аспект при създаването на музиката на Едгар Варез и реализирането на музикалната партитура. Подробно се разглежда композиторският подход към разпределяне на конкретните музикални средства. И тук, на базата на сравнителен анализ, е направено представяне на художествено-творческия образ и съответния инструментариум. Обърнато е внимание на решения за музиката, както и на новите за онова време технологии.

Адриана Бенова се задълбочава в темите, свързани с основната проблематика. Дефинирани във връзка със спецификата на изследването, те винаги държат във фокуса на внимание **обекта, предмета, целта и задачите**. Анализирайки понятийната система за дефиниране на музикалния процес, докторантката прави обобщаващи точни изводи. Докторантският труд съдържа редица приноси моменти, които разгледани от практическа и теоретична позиции ,го издигат на високо научно ниво.

На основание безспорните приноси качества на дисертационния труд **КОНЦЕПТУАЛНИТЕ ВЪЗГЛЕДИ НА ЕДГАР ВАРЕЗ ЗА ОСВОБОЖДАНЕ НА ЗВУКА И РОЛЯТА НА ЕЛЕКТРОННИТЕ МУЗИКАЛНИ УСТРОЙСТВА** убедено предлагам на уважаемите членове на Специализираното научно жури да присъди на **Адриана Бенова** образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 8.3.

03,05.2023 г.

/проф.д-р Симо Лазаров/